
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА

УДК 378:[004.78:373.3](477.51)
DOI 10.31654/2663-4902-2021-PP-4-71-83

Демченко Н. М.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
nata.demchenko2020@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1382-0756

Бугаєць Н. О.

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри
інформаційних технологій і аналізу даних
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
bugayets.no@ndu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-4162-0196

Голощاپова Д. В.

психолог програми відпочинку «Дитячий табір Зефір»
dariagoloshchapova@ukr.net

**МОДЕЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
ОПП «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» У НІЖИНЬСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ**

У статті розглядається актуальна проблема, пов'язана з особливостями реалізації моделі дистанційного навчання під час професійної підготовки вчителів початкової школи. Авторами наголошено, що розробка і введення дистанційного навчання в освітній процес – це важливе питання теорії та методики професійної освіти, а тому вимагає конкретизації, теоретичної визначеності та змістовного наповнення професійної підготовки студентів, визначення та введення відповідної моделі підготовки учителів початкових класів, нормативного та навчально-методичного забезпечення навчального процесу.

На основі аналізу джерельної бази виявлено, що інваріантом організаційно-дидактичної системи дистанційного навчання майбутніх учителів початкової школи в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя є система, що характеризується: цілями, змістом освіти, засобами навчання, охопленням цілісного процесу здійснення дистанційного навчання як системи, умовами технологізованої організаційної, педагогічної та навчальної діяльності, специфікою діяльності учасників освітнього процесу.

У статті зазначено, що за допомогою дослідження особливостей реалізації дистанційної форми навчання у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя було сконструйовано модель інваріантної організаційно-дидактичної системи дистанційного навчання здобувачів освіти ОПП «Початкова освіта». До складу розробленої моделі входять наступні блоки: концептуально-цільовий (передбачає зростання мотивації до самовдосконалення та самонавчання протягом усього життя); змістово-процесуальний (передбачає єдність змісту навчальних дисциплін, єдність способів засвоєння змісту та їх відповідність цьому змісту); операційно-діяльнісний (складається з трьох частин: мотиваційна, когнітивно-процесуальна та контрольна-оцінна); результативний

(забезпечує моніторинг професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів).

Підкреслено, що на якість дистанційного навчання майбутніх учителів початкової школи впливає вдала організація педагогічного супроводу студентів, яка містить у собі продуктивну міжособистісну взаємодію викладача та студентів під час всього навчального процесу.

Ключові слова: дистанційне навчання, організаційно-педагогічні умови, модель дистанційного навчання, майбутні вчителі початкових класів.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційних та комунікаційних технологій на сучасному етапі інформатизації світу потребує подальшого вдосконалення підготовки фахівців до використання нових технологій у власній професійній діяльності. Один із найважливіших напрямів інформатизації суспільства є інформатизація освіти, яка передбачає широке використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі майбутніх фахівців, в автоматизації його інформаційно-методичного забезпечення та управління закладами освіти.

Важливою проблемою на рівні теорії та методики професійної освіти, зокрема і підготовки вчителів початкових класів, визначається розробка й упровадження дистанційного навчання в професійну підготовку фахівців, що забезпечує цілісність і неперервність освітнього процесу, цілеспрямований рух до професійного й особистісного зростання здобувачів як першого (бакалаврського), так і другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Зазначене вимагає конкретизації, теоретико-змістового наповнення професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів у дистанційному форматі, урахування особливостей педагогічного потенціалу дистанційного навчання, розроблення та впровадження відповідної моделі професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, а також організаційно-методичного та нормативного забезпечення освітнього процесу.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Окремі аспекти проблеми дистанційного навчання розглядали як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники: синхронне / асинхронне навчання – О. Андрєєв, В. Кухаренко, Б. Шуневич; К. Осадча, В. Осадчий; е-навчання та його відмінності від дистанційного навчання – Р. Еліс, І. Еліот, М. Ніколс, Л. Тріака; принципи дистанційного навчання – Л. Боремчук, Н. Мачинська, М. Нагірняк; засоби дистанційного навчання – В. Биков, А. Бойченко, Ю. Линник; масові відкриті онлайн-курси – С. Тран; психологічні особливості дистанційного навчання – Л. Лін, М. Міщенко, О. Хара; проєктування дистанційних курсів – А. Кар-Челмен, П. Дачестел.

Аналіз сучасних досліджень, присвячених питанням трансформації ролі викладача в системі дистанційного навчання, виявив, що вона перебуває в стані концептуального переосмислення. Її вивчали Т. Голві, О. Муковіз, К. Роджерс, А. Стрюк, С. Федотова, Б. Шуневич (роль викладача в дистанційному навчанні); Ч. Грехем, Л. Гібсон, Дж. Лоунсбері, Дж. Кірван, Дж. Кован, Л. Сабіч, Дж. Сейвері, Д. Токар, А. Фішер, С. Янг (завдання успішного онлайн-інструктора); А. Ван, М. Веїмера, Л. Лін, М. Н'юлінт (трансформація ролі студента в дистанційному навчанні); Л. Виготський, М. Мур, К. Свон (взаємодія в дистанційному навчанні).

М. Ковальчук здійснила своє дисертаційне дослідження проблемі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування мультимедійних навчальних систем. Учена визначила структурні компоненти досліджуваної готовності, критерії та показники рівня її сформованості, а також обґрунтувала модель формування готовності майбутніх учителів до застосовування мультимедійних навчальних систем у початковій школі та поетапну методику її упровадження [5].

Н. Гущина присвятила дослідження проблемі розвитку цифрової компетентності вчителів початкових класів в умовах проєктної діяльності. Дослідниця обґрунтувала педагогічні умови розвитку цієї компетентності і розробила технологію її розвитку, яку визначено як складник системи професійного розвитку вчителів початкових класів, основою якої є процес конструювання та реалізації проєктів в інформаційному освітньому середовищі [2].

Мета статті – охарактеризувати модель дистанційного навчання здобувачів вищої освіти в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя, на прикладі ОПП «Початкова освіта».

Виклад основного матеріалу. У результаті комплексного аналізу концептуальних підходів щодо дистанційного навчання у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя та практики їх реалізації нами було виділено систему як інваріант організаційно-дидактичної системи дистанційного навчання здобувачів вищої освіти, зокрема і здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Початкова освіта», у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя, що характеризується:

1) метою:

адміністративно-організаційною, що спрямована на забезпечення надання освітніх послуг на відстані;

дидактичною, що забезпечуються формуванням найбільш повноцінних умов навчання відповідно до освітніх потреб і навчально-пізнавальних можливостей здобувачів освіти;

2) змістом освіти, особливостями якого є варіативність, модульна структура, різноманітність форм надання навчального матеріалу та діяльності з його засвоєння, а також методичного наповнення інформацією із застосуванням традиційних і техніко-технологічних засобів;

3) засобами навчання, які забезпечують переважно самостійну педагогічно керовану навчально-пізнавальну діяльність студентів спеціальності 013 «Початкова освіта», що навчаються за дистанційною формою, її самооцінку та педагогічний контроль;

4) всебічним охопленням цілісного процесу здійснення дистанційного навчання як системи, яка є керованою за рахунок внутрішніх властивостей та механізмів адекватного реагування на зовнішні впливи;

5) умовами технологізованої організаційно-адміністративної, педагогічної та навчальної діяльності, серед яких найважливіше – спрямування застосування інформаційно-комунікаційних технологій на забезпечення спілкування як спільної діяльності за умов віддаленості його суб'єктів, об'єднані спільною освітньою метою, що є системоутворюючим фактором у дидактичній системі дистанційного навчання;

6) специфікою діяльності керівників, адміністраторів, науково-педагогічних працівників, викладачів та здобувачів освіти, зокрема і першого (бакалаврського) рівня ОПП «Початкова освіта», для яких найбільш характерними відмінностями є педагогічні технології, що представлені:

а) технологіями педагогічного проектування змісту освіти та навчально-методичних матеріалів (інструкції з навчання), що забезпечують його успішну реалізацію;

б) технологіями для створення умов керованої самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів бакалаврів, які навчаються дистанційно;

в) технологіями оперативного викладання як головного, так і додаткового матеріалу, де провідними є технології управління навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання та індивідуалізації викладання.

Класична дидактика в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій для дистанційного навчання майбутніх учителів початкових класів у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя як форми надання освітніх послуг доповнюється:

- педагогічними закономірностями структурування змісту освіти, викладання та навчання за умов дистанційного навчання;

- принципами навчання, які охоплюють принципи діяльності науково-педагогічних працівників та студентів-бакалаврів, що навчаються за дистанційною формою, орієнтовані на самостійність та навчально-пізнавальні можливості здобувачів освіти під час дистанційного навчання, підтримку транзактної взаємодії на відстані;

- характеристикою змістовно-семантичного поля дистанційного навчання, яке розкривається сукупністю параметрів, що детермінують його компоненти і структуру.

Методика організаційно-адміністративної підготовки, педагогічного проектування та здійснення дистанційного навчання здобувачів освіти першого рівня вищої освіти ОПП 013 «Початкова освіта» у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя містить практичні рекомендації та включає такі часткові методики:

- формування контингенту здобувачів освіти як підготовки до реалізації керованого процесу дистанційного навчання (наприклад, реєстрація в системі УНІКОМ, яка працює на основі платформи Moodle);

- проектування змісту освіти та побудови основи опосередкованого управління освітньою навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх вчителів початкових класів, які навчаються дистанційно;

- проектування освітніх профілів як побудова системи «жорсткого» опосередкованого управління навчально-пізнавальної діяльності студентів, що навчаються за дистанційною формою;

- вибору змістовної основи гнучкого індивідуалізованого управління процесом навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, що перебувають в умовах дистанційного навчання.

Інваріантна організаційно-дидактична система дистанційного навчання як форма надання освітніх послуг незмінна на всіх щаблях професійної освіти особистості і як характеристика процесу конкретизується залежно від цілей, профілю, рівня та предметної галузі навчання у ЗВО.

Введення дистанційного навчання в освітню практику вищої школи детермінує появу нових професійних ролей та відображає необхідність спеціальної підготовки науково-педагогічних працівників для дистанційного навчання.

Узагальнення результатів дослідження практики застосування дистанційної форми навчання у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя дозволили нам охарактеризувати модель інваріантної організаційно-дидактичної системи дистанційного навчання здобувачів освіти першого рівня освіти ОПП 013 «Початкова освіта», концептуальні основи якої склали:

1) тенденції інформатизації суспільства, зростання ролі освіти, гуманізації та демократизації сучасного суспільства, ідеї гуманізму та демократії;

2) загальні організаційно-дидактичні умови дистанційного навчання:

- дистанційне навчання забезпечується спеціально організованим навчальним середовищем (УНІКОМ, Google Клас, групи у Viber та Telegram), де основним призначенням інформаційно-комунікаційних засобів є забезпечення комунікативних процесів між науково-педагогічними працівниками та здобувачами освіти, а також студентів між собою;

- за умов масового надання освітніх послуг індивідуалізований характер дистанційного навчання забезпечується варіативністю змісту освіти та альтернативністю засобів навчання, а також можливістю їх гнучкого вибору;

- основу дистанційного навчання складає самостійна навчально-пізнавальна діяльність здобувачів вищої освіти, що забезпечується наданням їм навчальних та методичних матеріалів, застосуванням прогресивних методів та засобів навчання на базі різноманітних інформаційних та комунікаційних технологій;

- освітнім середовищем, де головним призначенням інформаційно-комунікаційних засобів є забезпечити комунікативні процеси між постачальниками освіти та студентами, а також здобувачами освіти між собою;

3) педагогічні закономірності дистанційного навчання:

- опосередковане викладання на основі спеціально підготовлених навчальних та методичних матеріалів, як провідне у дистанційному навчанні, детермінує доповнювальне оперативне викладання, що здійснюється шляхом телекомунікаційної педагогічної взаємодії із здобувачами освітніх послуг;

- структура змісту освіти визначає стрижневу лінію управління та виступає основою для самостійного керування навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти;

4) провідні організаційно-дидактичні засади дистанційного навчання,

серед яких:

- спадкоємність загальних дидактичних закономірностей та принципів традиційного навчання;

- індивідуалізації та персоніфікації, персоніфікації, модульності, керованості, самостійного навчання, інтерактивності (комунікативності);

- масовості надання освітніх послуг;
- альтернативності навчальної траєкторії, методів, способів та засобів навчання, форм та видів комунікації та навчання (індивідуальних та / або групових);

5) принципи діяльності викладачів вищої школи за умов дистанційного навчання:

забезпечення самостійності бакалавра, орієнтації на його навчально-пізнавальні можливості, реінтеграції опосередкованого та безпосереднього викладання, індивідуалізованого оперативного викладання, транзактної взаємодії, психолого-педагогічної та тьюторської підтримки;

6) принципи діяльності здобувачів вищої освіти першого бакалаврського рівня:

орієнтації на власні навчально-пізнавальні можливості, прагнення до саморозвитку, комунікативної активності та ініціативності, соціальної комунікабельності.

Модель інваріантної організаційно-дидактичної системи дистанційного навчання бакалаврів ОПП 013 «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя забезпечує такі функції:

а) *загальносистемні* – соціальну, освітню, культурологічну, прогностичну, системну, психолого-педагогічну, проєктувальну, управлінську;

б) *частковосистемні* – організаційну, плануючу, координуючу, інформаційно трансформувальну, навчальну, діяльнісну, комунікативну, методичну, діагностичну, розвивальну, оціночно-корекційну та інші.

Завдання викладача в дистанційному навчанні як дисциплін загального блоку, так і професійного на спеціальності «Початкова освіта» сприяти найбільш повному зануренню в дисципліну, що вивчаються, формуванню навичок самостійного пізнання та забезпечення інтелектуального зростання, готовності до вирішення нестандартних завдань та педагогічних ситуацій. Викладач покликаний сприяти активізації пізнавальної діяльності майбутніх вчителів початкових класів Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Мотивація в дистанційному навчанні майбутніх вчителів початкових класів у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя забезпечується за рахунок:

1) особливого характеру взаємодії здобувачів освіти з ноутбуком, комп'ютером чи планшетом (яскравість, незвичність і різноманітність навчальної інформації, що є на екрані, динаміки презентованої інформації та взаємодії з носієм інформації);

2) природної мовної форми діалогу та його емоційного забарвлення.

Характерною особливістю дистанційного навчання є застосування спеціалізованих технологій; технологія дистанційного навчання – це сукупність методів, форм та засобів взаємодії із здобувачами освіти у процесі самостійного, але контрольованого засвоєння ними визначеного обсягу знань.

Виявлено, що ефективність педагогічного супроводу студентів бакалаврів майбутніх учителів початкової освіти у контексті дистанційного навчання передбачає:

- наявність у студентів сформованої інформаційної і комп'ютерної грамотності;
- врахування психологічних закономірностей сприйняття, пам'яті, мислення, уваги, вікових особливостей студентів, їх індивідуальних та особистісних особливостей;

- створення психологічного комфорту, що передбачає вміння викладача вести діалог засобами інформаційних технологій, знаходити індивідуальний підхід до студентів;

- здійснення особливим чином організованого самоконтролю з боку студентів та систематичного контролю з боку викладача за рівнем засвоєння їх знань, що передбачається під час розробки та впровадження відповідних навчальних програм;

- володіння студентами навичками самостійної роботи;

- забезпечення ефективної взаємодії всіх компонентів системи дистанційного навчання (між викладачем та студентами, студентами між собою, студентами та навчальним матеріалом).

До компонентів педагогічного супроводу у процесі дистанційного навчання здобувачів освіти першого рівня освіти ОПП 013 «Початкова освіта» у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя ми відносимо такі складники:

1) суб'єктно-особистісний компонент:

- особистість викладача ЗВО (володіння вміннями педагогічного спілкування та створення психологічного комфорту);
- особистість студента (активна самостійна діяльність та мотивація до пізнавальної діяльності);

2) інформаційно-змістовий компонент:

- дидактичний матеріал, що стимулює самостійну діяльність;
- інформаційні технології;

3) корекційно-контролюючий компонент:

- корегування та контроль самостійної роботи студентів;
- різні рівні інтерактивної взаємодії;
- оперативний зворотний зв'язок.

Розглянемо детальніше модель підготовки бакалаврів до професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів в умовах дистанційного навчання у ЗВО.

До складу запропонованої нами моделі входять такі блоки:

Концептуально-цільовий блок. Для цього блоку є характерним визначенням провідної мети запровадження моделі на основі дистанційної технології навчання, а саме:

- підготовка конкурентоспроможного, висококваліфікованого фахівця;
- формування в студентів готовності до безперервного процесу освіти та самовдосконалення.

Концептуально-цільовий блок передбачає зростання мотивації до самовдосконалення та самонавчання протягом усього життя та базується на осучасненні вимог щодо фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів на технологічному рівні та запиті суспільства на фахівців, здатних до професійної та освітньої діяльності інноваційного характеру.

Соціальне замовлення на фахівців з початкової освіти, рівень розвитку інноваційних технологій та зміст використання інформаційних технологій у діяльності вчителів початкових класів впливають на державні стандарти, які і виступають системоутворювальним фактором для моделі підготовки. Запропоновані чинники (соціальне замовлення, державні стандарти, рівень розвитку інформаційних технологій і зміст використання інформаційних технологій у діяльності вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти) є зовнішніми, які впливають на концепцію підготовки, тому перший блок моделі ми вважаємо концептуальним.

Фактори концептуального блоку визначають мету моделі – підготовка майбутнього вчителя початкових класів до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності. Мета окреслює результат – здобуття належного рівня готовності майбутнього фахівця з початкової освіти до використання інформаційних технологій, який дасть йому можливість успішно виконувати свої професійні обов'язки й буде характеризувати завершеність підготовки бакалавра початкової освіти до професійної діяльності. Таким чином, завдання підготовки полягає в досягненні відповідного рівня готовності майбутнього вчителя початкових класів до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності. Мета й завдання підготовки поєднані в цільовому блоці моделі.

З метою реалізації запропонованої нами моделі ми визначили наступні загальні принципи.

1. Принцип науковості. Цей принцип передбачав розкриття викладачами студентам причино-наслідкових зв'язків, явищ, процесів, подій, включення в засоби навчання (силабуси, робочі програми, посібники та методичні рекомендації) майбутніх вчителів початкових класів науково перевірених знань, які відповідають сучасному рівню розвитку педагогічної і методичної науки. Він реалізується через зміст навчального матеріалу, що розміщено у масовому відкритому дистанційному просторі (наприклад, навчальній платформі УНІКОМ Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя). Цей матеріал зафіксований у навчальних та робочих програмах загальної та професійної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Початкова освіта».

2. *Принцип інноваційності* передбачає відкритість вищої освіти як найважливішої умови формування сучасного освітнього простору. Реалізація цього принципу у дистанційному навчанні Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя передбачає динамічні зміни у просторі навчальної та освітньої діяльності майбутніх вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти, яка спирається на розвиток різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих адаптаційних можливостей людини в умовах відкритих навчальних середовищ, доступ до яких здійснюється за допомогою мережі Інтернет.

3. *Принцип демократизації* в підготовці студентів майбутніх вчителів початкових класів реалізується через обов'язковість демократизації взаємин між викладачем і здобувачем освіти; у навчальному процесі цей принцип передбачає взаємопов'язану діяльність науково-педагогічних працівників і бакалаврів-початківців та здобувачів першого рівня вищої освіти між собою, яка будується на демократизації спілкування у форумах навчальних середовищ (УНИКОМ, Viber, Telegram). Саме демократичний стиль спілкування викладачів насамперед характеризує спрямованість дидактичного процесу. Прийомами та способами демократизації спілкування як між викладачами та бакалаврами початкової освіти, так і між здобувачами освіти безпосередньо є методи активізації навчально-пізнавальної діяльності, різноманітні інтерактивні, діалогічні та дискусійні методи навчання, під час реалізації яких учасники освітнього процесу спільно та творчо вирішують навчальні завдання.

4. *Принцип гуманізації* системи освіти студентів полягає в утвердженні особистості здобувача освіти як найвищої соціальної цінності, у найширшому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, гармонії стосунків студента і довілля на основі засвоєння широкого кола гуманітарних знань, сприянні його самоактуалізації в умовах професійної та освітньої діяльності. У дидактичному процесі професійної, педагогічної і методичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів у Ніжинському державному університеті в умовах дистанційного навчання впроваджувався через суб'єктну діалогічну взаємодію педагога і здобувача освіти, що реалізується у таких аспектах:

- навчання бакалаврів ґрунтується на виявленні чуйності й уважності до її слабких сторін, тактовному виправленні недоліків, стимулюванні подолання труднощів у освітній діяльності;
- стимулювання інтересу до загальнонаукових і фахових знань, розширення загального кругозору і розвитку творчих здібностей, використання знань, навичок і вмій у професійній педагогічній та виховній діяльності;
- формування особистої відповідальності здобувача вищої освіти за власні надбання й успіхи, а також досягнення інших учасників освітнього процесу.

5. *Принцип інформатизації* передбачає впровадження сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у сферу професійного та освітнього навчання здобувачів освіти, розвитку нормативно-правової бази дистанційного навчання й інформаційної сфери; підвищенні рівня комп'ютерної та інформаційної грамотності майбутніх учителів початкових класів, залучення новітніх методів навчання.

Так, у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя в останні роки розроблено і впроваджено «Положення про організацію освітнього процесу в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя» [13], «Зміни та доповнення до Положення про організацію освітнього процесу в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів із застосуванням дистанційних технологій навчання» [4], «Концепція розвитку дистанційної освіти в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя на 2017–2022 навч. роки» [6], «Положення про дистанційне навчання у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя» [11], «Положення про умови і порядок надання освітніх послуг студентам очної форми навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя» [14].

6. *Принцип технологізації* передбачає застосування новітніх сучасних педагогічних технологій. Це дозволяє майбутнім учителям початкових класів підвищити

мотивацію до вивчення професійних та управлінських дисциплін, за рахунок впровадження інтерактивних форм і методів навчання, уміння аналізувати й оцінювати свій індивідуальний стиль, урахування особливостей та ефективності використання педагогічних технологій.

7. *Принцип елективності* – означає надання здобувачам освіти свободи вибору цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, місця навчання, оцінювання результатів навчання за умов дистанційного навчання [1]. Він реалізується через вибір бакалаврів спеціальності «Початкова освіта» дисциплін вибіркового блоку як професійних, так і загальних з реєстру вибіркового дисциплін запропонованого університетом [15].

Так, **метою освітньо-професійної програми «Початкова освіта» у** Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя є програма призначена для оволодіння студентами інноваційними концепціями та системами менеджменту; функціями, методами, технологіями управління організаціями та їх підрозділами, методологією наукових досліджень, вироблення навичок професійної (аналітичної, консультативної, комунікативної, управлінської) діяльності, формування здатностей застосовувати набуті знання щодо оцінки потенціалу установ сфери освіти та підвищення ефективності їх діяльності в недетермінованих умовах функціонування [16].

У навчальному плані першого бакалаврського рівня освітньо-професійної програми «**Початкова освіта**» (2021–2022 н. р.) 4 дисципліни загальної підготовки («Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Іноземна мова», «Інформаційні технології навчання», «Українознавчі студії») та 25 дисциплін професійної підготовки («Психологія», «Вступ до спеціальності», «Теорія початкової освіти (дидактика)», «Освітні тренди», «Основи інклюзивної освіти в початковій школі», «Діяльнісний підхід у початковій школі», «Актуальні проблеми організації НУШ», «Основи медіаосвіти в початковій школі», «Теорія виховання в початковій школі», «Методика навчання освітньої галузі ЯДС в початковій школі» тощо) є обов'язковими, решта дисциплін, що складають 60 кредитів ECTS, передбачає, що майбутні вчителі початкових класів у процесі дистанційної освіти усвідомлюють цілі навчання, планують і організують свою освітню та наукову діяльність, уміють її контролювати, виявляють інтерес до отримання знань із сучасного вітчизняного та закордонного досвіду, ставлять завдання та вміють їх вирішувати.

9. *Принцип проблемності*. Проблемність навчання за своєю суттю є теорією розвиваючого навчання, відповідно вона передбачає «зближення» процесів учіння та наукового пізнання. Принцип проблемності навчання у дистанційному навчанні реалізувався за рахунок постановки перед майбутніми вчителями початкових класів пізнавальних проблем та завдань, створення проблемних ситуацій, які спонукають їх до пошуково-пізнавальної діяльності.

10. *Принцип розвитку творчого потенціалу*. Основними показниками вияву креативності майбутніх учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти є обсяг творчих досягнень та оригінальність, здатність до генерації нешаблонних способів дії.

Змістово-процесуальний блок. Цей блок передбачає єдність змісту навчальних дисципліни, єдність способів засвоєння змісту та їх відповідність цьому змісту. Реалізація цього блоку в межах планованих завдань моделі ґрунтується на основі застосування психолого-педагогічних умов загальної і професійної підготовки здобувачів вищої освіти першого освітнього рівня, зокрема:

1. Стимулювання мотивації та допомога в активізації навчально-пізнавальної діяльності в процесі дистанційного навчання бакалаврів.
2. Організація дистанційного навчання студентів як наукового дослідження.
3. Поєднання репродуктивної та творчої діяльності майбутніх учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти.
4. Технологізація та індивідуалізація траєкторії навчання окремого здобувача освіти.

Зміст загальної, професійної і практичної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах дистанційного навчання науково обґрунтований методичним та дидактичним навчальним матеріалом, вивчення якого забезпечує здобуття освіти

і кваліфікації відповідно до освітнього рівня. Він визначається освітньо-професійними програмами підготовки здобувачів вищої освіти з спеціальності 013 «**Початкова освіта**», структурно-логічною схемою підготовки, програмами навчальних дисциплін, іншими нормативними документами та навчальною і навчально-методичною літературою.

Загальна і професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів на першому бакалаврському рівні освіти передбачає вивчення таких блоків навчальних дисциплін, як блок обов'язкових навчальних дисциплін загальної та професійної підготовки, блок вибіркових навчальних дисциплін, а також блок практичної підготовки, що включає в себе пропедевтичну, виховну та виробничу педагогічну практики. Блок вибіркових навчальних дисциплін, що складає 60 кредитів ECTS, складає вибіркиму частину змісту навчання.

Незалежно від очної чи дистанційної форми навчання нормативна частина змісту навчання здобувачів першого рівня вищої освіти є обов'язковою для засвоєння бакалаврів. Ця частина розробляється відповідно до програмних компетентностей освітньо-професійної програми підготовки як перелік змістових модулів із зазначенням їх обсягу і рівня засвоєння та форм державної атестації.

Вибіркова частина змісту навчання майбутніх учителів початкових класів є рекомендованою. Визначені змістові модулі із зазначенням їх обсягу та форм атестації покликані задовольняти потреби та можливості особистості здобувача вищої освіти, з урахуванням досягнень психологічних і педагогічних наукових шкіл, і освітніх навчальних закладів.

Операційно-діяльнісний блок. Має три частини: мотиваційну, когнітивно-процесуальну та контрольну-оцінну.

Мотиваційний етап включає систему спонукальних операцій з метою активізації мотиваційної сфери особистості майбутнього вчителя початкової школи: потреби, смисл навчання, мотиви, цілі, емоції, інтереси. Мотиваційні орієнтації навчальної діяльності здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання спрямовані не лише на процес, але й результат. Вони визначають напрямок, зміст, результат навчальної, наукової та самоосвітньої діяльності. Отже, мотиваційний етап забезпечує спонукання до навчання з метою реалізації особистісних цілей. Ця функція забезпечується не лише за дистанційного навчання, але й у процесі навчання в аудиторії.

Мотивація майбутніх учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти реалізується за умов поставлених викладачем та самими студентами завдань. Якщо внутрішня мотивація переходить у зовнішню, то варто розраховувати на високий результат підготовки здобувача вищої освіти.

Мотиваційний етап у дистанційному навчанні є важливим елементом навчальних курсів. Мотивувати до навчання у дистанційному курсі може вступне відео, наприклад, з колишніми випускниками ОПП «Початкова освіта», роботодавцями, стейкхолдерами або провідними викладачами з предметів спеціалізації, у якому вони презентують навчальну дисципліну, розкривають зв'язок її навчального матеріалу із змістом інших дисциплін та з науковими аспектами, обґрунтовують актуальність навчального матеріалу або його важливість для майбутньої професійної діяльності та фахового зростання. Інформація повинна бути представлена у вигляді слайдів і короткого текстового опису. Мотивація підтримується як у дистанційному навчанні на лекціях, практичних заняттях, консультаціях, практиках та участі у науково-практичних конференціях і семінарах.

Когнітивно-процесуальний етап забезпечує розвиток розумових процесів у здобувачів вищої освіти, зокрема, сприйняття, пам'ять, формування понять, рішення завдань, уява та логіка. Цей етап підготовки здобувачів першого бакалаврського освітнього рівня навчання передбачає, що студент буде активним учасником процесу навчання. Такий перебіг освітнього процесу формує активність студентів під час дискусій, взаємного навчання, обговорення та дискусій у тематичних форумах, що сприяє його динамічності.

На когнітивно-процесуальному етапі бакалаври спеціальності «Початкова освіта» стають активними та свідомими учасниками процесу навчання. Завдяки організаційним, планувальним та позитивно стимулювальним аспектам змісту навчальних дисциплін відбувається співробітництво учасників освітнього процесу, результатом якого є занурення в комунікативне середовище для дистанційного навчання (УНІКОМ, Viber, Telegram, Google Клас тощо). Водночас передбачається усвідомлення себе як суб'єкта навчальної діяльності, так і усвідомлення змісту і процесу навчальної діяльності.

Контрольно-оцінний етап передбачає контроль та оцінювання професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Здійснюється за результатами вивчення навчального матеріалу освітніх дисциплін ОПП 013 «Початкова освіта», презентованих навчальним планом освітньо-професійної програми, за результатами пропедевтичної, виховної та виробничої педагогічної практик, студентських наукових досліджень та уміння презентувати їх результати, виконання та захисту дипломної роботи. Контролюється та оцінюється систематичність й активність праці майбутніх учителів початкових класів з вивчення тем навчальних дисциплін у дистанційному форматі, виконання письмових та усних завдань, створення презентаційних матеріалів з окремих тем, написання наукових тез та статей, надання доповідей на науково-практичних конференціях, виконання тестів, захисту дипломного дослідження.

Контроль навчальної діяльності майбутніх учителів початкових класів у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя відповідає таким вимогам, як об'єктивність, систематичність, освітнім, діагностичним, виховним, формуючим, керівним, розвивальним, оцінювальним, усебічним, а також охоплюють всі ланки освітнього процесу та сприяють його удосконаленню.

Результативний блок – забезпечує моніторинг професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на основі врахування таких критеріїв, як:

- ціле-мотиваційний (рівень освітньої мотивації та мотивації до професійної діяльності);
- інтеграційний (визначає ступінь інтеграції навичок до професійної і фахової підготовки студентів в умовах дистанційного навчання);
- діяльнісно-операційний (вільний вибір сучасного технологічного інструментарію в процесі праці над навчальними та професійними завданнями; технологічність вирішення освітніх, наукових, дослідницьких та фахових проблем);
- діяльнісно-творчий (устремління та мотивація до професійного саморозвитку та самовдосконалення у рамках психолого-педагогічної, освітньої та наукової підготовки).

Необхідно зазначити, що між блоками запропонованої нами моделі існує зворотній зв'язок. Відповідно отримані результати дають можливість вносити необхідні зміни до змісту, форм і методів навчання.

Висновки. Таким чином, теоретичний аналіз характеризуваної нами моделі дистанційного навчання викликана необхідністю зростання потреб у самовдосконаленні та самонавчанні вчителів протягом життя, оновленням вимог щодо професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на технологічному рівні та соціальним замовленням на професіоналів цього напрямку, здатних до професійної діяльності інноваційного характеру. Результатом запропонованої нами моделі є готовність майбутніх учителів початкових класів ОПП «Початкова освіта» у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя до професійної діяльності.

Таким чином, якість дистанційного навчання майбутніх учителів початкових класів у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя підвищиться за організації педагогічного супроводу здобувачів освіти, що включає ефективну взаємодію викладача та бакалавра на всіх етапах навчального процесу, оскільки планування, створення умов, здійснення навчання, контроль, корекція потребують спільної роботи викладача та студентів.

Література

1. Бацуровська І. В. Теоретичні і методичні засади освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Житомир: Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка, 2019. 40 с.
2. Гущина Н. І. Розвиток цифрової компетентності вчителів початкових класів в умовах проектної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії): 13.00.04. Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 2019. 23 с.
3. Дистанційні технології в освіті: збірник науково-методичних рекомендації щодо організації виховання, навчання та розвитку учасників освітнього процесу під час карантину / за ред. Ю. О. Бурцевої, Д. В. Малєєва. Краматорськ: Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2020. 95 с. URL: <http://cprppd.osv.org.ua/navchalnometodichni-posibniki-dlya-pedagogichnih-pracivnikiv-16-33-59-28-01-2021/> (дата доступу: 05.10.2021).
4. Зміни та доповнення до Положення про організацію освітнього процесу в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів із застосуванням дистанційних технологій навчання. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/zminy_osv_proc.pdf (дата доступу: 05.10.2020).
5. Ковальчук М. О. Формування готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних навчальних систем у початковій школі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2017. 22 с.
6. Концепція розвитку дистанційної освіти в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя на 2017–2022 навч. роки. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2018/konz_rozv_2022.pdf (дата доступу: 05.10.2020).
7. Концепція розвитку електронного освітнього середовища «Віртуальний університет» (2019-2022 рр.). URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/virtyalnuu_universitet.pdf (дата доступу: 05.10.2020).
8. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія. Харків: Міська друкарня, 2020. 409 с.
9. Муковіз О.П. Теоретичні та методичні засади дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. 2017. 39 с.
10. Олешко А. А., Ровнягін О. В., Годз В. Р. Удосконалення дистанційного навчання у вищій освіті в умовах пандемічних обмежень. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1936> (дата звернення: 26.10.2021).
11. Положення про дистанційне навчання у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2018/polozenia_DN.pdf (дата звернення: 25.10.2020).
12. Положення про електронні освітні ресурси. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12#n13_10 (дата звернення: 26.10.2021).
13. Положення про організацію освітнього процесу в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/polozenia_pro_org_osv_process.pdf (дата звернення: 25.10.2020).
14. Положення про умови і порядок надання освітніх послуг студентам очної форми навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/poloz_nadannia_osvit_poslyg_.pdf (дата звернення: 25.10.2020).
15. Реєстр вибіркових дисциплін рекомендованих для бакалаврів. URL: <http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/reestr-vybyrkovyh-dyscylyn/rekomendovanykh-dlia-bakalavriv> (дата звернення: 25.11.2021).
16. Освітні програми. URL: <https://sites.google.com/ndu.edu.ua/osvitni-prohramy/> (дата звернення: 25.11.2021).

References

1. Batsurovska, I.V. (2019). Teoretychni i metodychni zasady osvitno-naukovoї pidhotovky mahistriv v umovakh masovykh vidkrytykh dystantsiinykh kursiv [Theoretical and methodological principles of educational and scientific training of masters in the conditions of

mass open distance courses]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Zhytomyr: Zhytomyrskyi derzh. un-t im. Ivana Franka [in Ukrainian].

2. Hushchyna, N.I. (2019). Rozvytok tsyfrovoy kompetentnosti vchyteliv pochatkovykh klasiv v umovakh proektnoi diialnosti [Development of digital competence of primary school teachers in the conditions of project activity]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: DVNZ «Universytet menedzhmentu osvity» NAPN Ukrainy [in Ukrainian].

3. Burtsevoi, Yu.O. & Malieieva, D.V. (2020). *Dystantsiini tekhnolohii v osviti* [Distance technologies in education]. Kramatorsk: Viddil informatsiino-vydavnychoi diialnosti. URL: <http://cprppd.osv.org.ua/navchalnometodichni-posibniki-dlya-pedagogichnih-pracivnikiv-16-33-59-28-01-2021/> (data dostupu: 05.10.2021) [in Ukrainian].

4. Zminy ta dopovnennia do Polozhennia pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu v Nizhynskomu derzhavnomu universyteti imeni Mykoly Hoholia shchodo orhanizatsii potochnoho, semestrovoho kontroliu ta atestatsii zdobuvachiv iz zastosuvanniam dystantsiinykh tekhnolohii navchannia [Changes and additions to the Regulations on the organization of the educational process at the Mykola Gogol Nizhyn State University on the organization of current, semester control and certification of applicants using distance learning technologies]. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/zminy_osv_proc.pdf (data dostupu: 05.10.2020) [in Ukrainian].

5. Kovalchuk, M.O. (2017). Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do zastosuvannia multymediinykh navchalnykh system u pochatkovii shkoli [Forming the readiness of future teachers to use multimedia teaching systems in primary school]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zhytomyr: Zhytomyrskyi derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

6. Kontsepsiia rozvytku dystantsiinoi osvity v Nizhynskomu derzhavnomu universyteti imeni Mykoly Hoholia na 2017–2022 navch. roky [The concept of distance education development at Nizhyn State University named after Nikolai Gogol for 2017–2022 years]. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2018/konz_rozv_2022.pdf (data dostupu: 05.10.2020) [in Ukrainian].

7. Kontsepsiia rozvytku elektronnoho osvitnoho seredovyscha «Virtualnyi universytet» (2019–2022 rr.) [The concept of development of the electronic educational environment «Virtual University» (2019–2022)]. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/virtualnuu_universitet.pdf (data dostupu: 05.10.2020) [in Ukrainian].

8. Kukharenko, V.M., & Bondarenko, V.V. (2020). *Ekstrene dystantsiine navchannia v Ukraini* [Emergency distance learning in Ukraine]. Kharkiv: Miska drukarnia [in Ukrainian].

9. Mukoviz, O.P. (2017). Teoretychni ta metodychni zasady dystantsiinoho navchannia u systemi neperervnoi osvity vchyteliv pochatkovoii shkoly [Theoretical and methodological principles of distance learning in the system of continuing education of primary school teachers]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Umanskyi derzh. ped. un-t im. Pavla Tychyny [in Ukrainian].

10. Oleshko, A.A., Rovniachin, O.V. & Hodz, V.R. (2021). Udoskonalennia dystantsiinoho navchannia u vyshchii osviti v umovakh pandemichnykh obmezhen [Improving distance learning in higher education in the context of pandemic constraints]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – Public administration: improvement and development*, 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1936> (data zvernennia: 26.10.2021) [in Ukrainian].

11. Polozhennia pro dystantsiine navchannia u Nizhynskomu derzhavnomu universyteti imeni Mykoly Hoholia [Regulations on distance learning at Mykola Gogol Nizhyn State University]. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2018/polozennia_DN.pdf (data zvernennia: 25.10.2020) [in Ukrainian].

12. Polozhennia pro elektronni osvitni resursy [Regulations on electronic educational resources]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12#n13> 10 (data zvernennia: 26.10.2021) [in Ukrainian].

13. Polozhennia pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu v Nizhynskomu derzhavnomu universyteti imeni Mykoly Hoholia [Regulations on the organization of the educational process at the Nizhyn State University named after Nikolai Gogol]. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/polozennia_pro_org_osv_process.pdf (data zvernennia: 25.10.2020) [in Ukrainian].

14. Polozhennia pro umovy i poriadok nadannia osvitnikh posluh studentam ochnoi formy navchannia z vykorystanniam informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii dystantsiinoho navchannia u Nizhynskomu derzhavnomu universyteti imeni Mykoly Hoholia [Regulations on the conditions and procedure for providing educational services to full-time students using information and communication technologies of distance learning at Nizhyn State University named after Nikolai Gogol]. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/poloz_nadannia_osvit_poslyg_.pdf (data zvernennia: 25.10.2020) [in Ukrainian].

15. Reiestr vybirkovykh dystsyplin rekomendovanykh dlia bakalavriv [Register of elective courses recommended for bachelors]. URL: <http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/reestr-vybirkovykh-dystsyplin/rekomendovanykh-dlia-bakalavriv> (data zvernennia: 25.11.2021) [in Ukrainian].

16. Osvitni prohramy [Educational programs]. URL: <https://sites.google.com/ndu.edu.ua/osvitni-prohramy/> (data zvernennia: 25.11.2021) [in Ukrainian].

Demchenko N.

Candidate of Science in Pedagogics,
Associate Professor at Pedagogics,
Primary Education and Educational Management Department,
Nizhyn Mykola Gogol State University
nata.demchenko2020@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1382-0756

Buhaiets N.

Senior Teacher of pedagogical sciences,
Associate Professor of Information Technology and Data Analysis
Nizhyn Mykola Gogol State University
bugayets.no@ndu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-4162-0196

Holoshchapova D.

Psychologist of the Recreation Program of «Children Camp Zefir»
dariagoloshchapova@ukr.net

MODEL OF DISTANCE LEARNING OF STUDENTS STUDYING IN EDUCATIONAL PROGRAM «PRIMARY EDUCATION» IN NIZHYN MYKOLA GOGOL STATE UNIVERSITY

The subject matter of this article is a topical issue regarding distance learning in context of higher education. The general aim of the paper is to consider peculiarities of distance learning model in the process of primary school teachers training.

Due to the analysis of scholarly literature it is revealed that the development and implementation of distance learning into the educational process is an important in terms of theory and methodology of higher education. Therefore it requires specification, theoretical and informative content of professional training, definition and introduction of appropriate models of training for primary school teachers, normative and educational support of the educational process.

It is found that the certain system is singled out as an invariant of the organizational and didactic system of distance learning for future primary school teachers at Nizhyn Mykola Gogol State University and this system has its own specifics.

It should be added that on basis of the study of distance learning implementation peculiarities at Nizhyn Mykola Gogol State University a model of an invariant organizational and didactic system of distance learning for students of Educational Program «Primary Education» was developed. The developed model includes the following blocks: conceptual-target block (provides an increase in motivation for self-improvement and self-learning throughout life); content-procedural block (provides the unity of the content of academic disciplines, the unity of ways of learning the content and their compliance with this content); operational-activity block (consists of three parts: motivational, cognitive-procedural and control-evaluation); resultative block (provides monitoring of professional training of future primary school teachers).

It is defined in the article that the quality of distance learning of future primary school teachers is influenced by the successful organization of pedagogical support for students, which includes productive interpersonal interaction between teacher and students throughout the educational process.

Key words: distance learning, organizational and pedagogical conditions, model of distance learning, future primary school teachers.